

*Мануїлова К. В.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МІЖНАРОДНИЙ РЕЖИМ НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ: СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК

Анотація. Міжнародний режим нерозповсюдження ядерної зброї має досить складні й довготривалі етапи становлення, нині ця ситуація істотно ускладнилася та є досить актуальною, оскільки технічні можливості її створення має вже низка країн, включаючи й ті, які прагнуть набути «ядерний» статус. Останніми десятиліттями роль міжнародного режиму нерозповсюдження ядерної зброї помітно активізувалася. Його головною метою було і є не допустити застосування ядерної зброї, основним засобом для чого залишається режим нерозповсюдження, тобто сукупність міжнародно-правових і політичних норм, які мають зафіксувати кількість дозволених володільців ядерної зброї.

Що стосується ядерних матеріалів, з'являються додаткові вимоги до їх фізичного захисту й обліку, які забезпечують гарантії від загроз ядерного поширення й будь-яких спроб переведення їх із мирного застосування у військове.

Порушення міжнародного правопорядку полягає в порушенні норм міжнародного права окремими державами (наприклад, незаконне придбання ядерних матеріалів для використання в розробці ядерних технологій). Крім того, цей аспект міжнародної безпеки передбачає скоєння дій у супереч установленому порядку взаємодії держав у ядерній сфері. Примушування держав до здійснення дій полягає у створенні шляхом погроз чи шантажу умов, за яких будуть прийматися політичні й управлінські рішення, що суперечать міжнародним зобов'язанням у рамках уже укладених державою міжнародних договорів, а також вимушеному виході з останніх.

Незаконний оборот ядерних матеріалів несе загрози у військовій, політичній, економічній та екологічній сферах. Однак усі ці загрози є опосередкованими. Незаконний оборот ядерних матеріалів сприяє вчиненню злочинів, що заподіюють істотну шкоду охоронюваним суспільним і державним інтересам. Ці злочини мають зазвичай тяжкий та особливо тяжкий характер. З погляду суспільної та міжнародної безпеки незаконний оборот ядерних матеріалів передусь здійсненню тяжких злочинів, у тому числі злочинів міжнародного характеру й міжнародних злочинів.

Усі держави, а особливо держави, які володіють у теперішній час ядерною зброєю, повинні докласти всіх зусиль для забезпечення укладення міжнародної угоди, що включає постанови, згідно з якими ядерні держави зобов'язувалися б утриматися від передачі контролю над ядерною зброєю та від передачі свідчень, що необхідні для виготовлення цієї зброї, державам, які не володіють такою зброєю, також постанови, згідно з якими держави, які не володіють ядерною зброєю, зобов'язалися б не виготовляти таку зброю або будь-яким іншим способом отримувати контроль над нею.

Ключові слова: ядерна зброя, ядерні матеріали, нерозповсюдження ядерної зброї, міжнародний режим нерозповсюдження ядерної зброї, зброя масового знищення.

Постановка проблеми. У всьому світі триває поширення технологій, що використовують ядерні матеріали. Крім прямого використання в ядерній галузі, їх застосовують у сільському господарстві, промисловості, медицині, дослідницьких і навчальних програмах. Пов'язані з ними радіаційні ризики необхідно обмежувати й забезпечувати їх зниження дотриманням належних норм радіаційної безпеки. Відповідно до міжнародних угод щодо переміщення всіх радіоактивних матеріалів у межах держав і між ними, мають застосовуватися суворі регульовальні, адміністративні (пов'язані з безпекою) та інженерно-технічні засоби контролю, мета яких полягає в забезпеченні надійності й безпеки таких переміщень. Що стосується ядерних матеріалів, з'являються додаткові вимоги до їх фізичного захисту та обліку, які забезпечують гарантії від загроз ядерного поширення й будь-яких спроб переведення їх із мирного застосування у військове.

Порушення міжнародного правопорядку полягає в порушенні норм міжнародного права окремими державами (наприклад, незаконне придбання ядерних матеріалів для використання в розробці ядерних технологій). Крім того, цей аспект міжнародної безпеки передбачає скоєння дій у супереч установленому порядку взаємодії держав у ядерній сфері. Примушування держав до здійснення дій полягає у створенні шляхом погроз чи шантажу умов, за яких будуть прийматися політичні та управлінські рішення, що суперечать міжнародним зобов'язанням у рамках уже укладених державою міжнародних договорів, а також вимушеному виході з останніх.

Отже, незаконний оборот ядерних матеріалів несе загрози у військовій, політичній, економічній та екологічній сферах. Однак усі ці загрози є опосередкованими. Незаконний оборот ядерних матеріалів сприяє вчиненню злочинів, що заподіюють істотну шкоду охоронюваним суспільним і державним інтересам. Ці злочини мають зазвичай тяжкий та особливо тяжкий характер. Отже, з погляду суспільної та міжнародної безпеки незаконний оборот ядерних матеріалів передусь здійсненню тяжких злочинів, у тому числі злочинів міжнародного характеру й міжнародних злочинів. Чинні міжнародні угоди, спрямовані на протидію незаконному обігу ядерних матеріалів, закріплюють зобов'язання держав як зі здійснення спільних дій, так і з видання актів внутрішнього законодавства, покликаних установити відповідальність за окремі правопорушення. Однак у нормах міжнародного права сьогодні відсутнє чітко сформульоване визначення незаконного обігу ядерних матеріалів.

Мета статті – дослідити становлення й розвиток міжнародного режиму нерозповсюдження ядерної зброї.

Виклад основного матеріалу дослідження. В епоху атомної ери, коли встановлена практична можливість

створення атомної бомби, серед учених, адміністраторів, у воєнно-політичних колах Великобританії та США сформувалися дві тенденції стосовно створення нової зброї, яка б володіла небаченою руйнівною силою [1, с. 12]. Багато вчених (на чолі з видатним датським фізиком Нельсоном Бором, який створив першу квантову теорію атома та який зробив винятковий вклад у розвиток атомного ядра та ядерних реакцій) і деякі американські та англійські адміністратори бачили в новій зброї потенційне «яблуко розбрату», яке буде викликати суперництво між державами та згубні перегони атомних озброєнь, а тому вони вважали, що необхідно намагатися знайти спосіб поставити її, як тільки вона з'явиться, на належний міжнародний контроль. Але для цього необхідно було розкрити секрет виготовлення атомної зброї іншим [2, с. 455–470].

З іншого боку, у правлячих і воєнно-промислових колах США та Великобританії існували могутні сили, які вважали, що нова зброя може бути використана як вирішальний інструмент престижу та впливу у світі й тому варто не допускати розкриття секрету про роботи над атомною зброєю та намагатися перешкоджати або максимально віддалити можливість появи її в інших державах, передусім в СРСР [3, с. 14–15].

Атомні бомбардування американською авіацією Хіросіми та Нагасакі 6 та 9 серпня 1945 року, під час яких загинули сотні японців, показали всьому світу силу атомної зброї. Попри це, у Сполучених Штатах продовжувалося виготовлення ядерної зброї, улітку 1946 року Конгресом прийнято закон Макмагона, який забороняв передачу атомних технологій іншими державами. У СРСР були прискорені роботи над створенням атомної зброї, які почалися в 1943 році під керівництвом І.В. Курчатова. У січні 1947 року англійський уряд прийняв рішення про створення своєї ядерної зброї.

Однак водночас отримує розвиток ідея встановлення міжнародного контролю над атомною енергією. На Раді Міністрів іноземних справ СРСР, США та Великобританії, яка відбулася в Москві в 1945 році, прийнято рішення винести на розгляд першої сесії Генеральної Асамблеї ООН проект резолюції про створення Комісії ООН з атомної енергетики. У січні 1946 року односторонньо приймається резолюція, яка доручає Комісії створення пропозицій «відносно контролю над атомною енергетикою» та «вилучення з національних озброєнь атомної зброї».

Передача атомної проблеми в ООН влаштувала уряди трьох держав, які, судячи з усього, розраховували, що дискусії в міжнародних організаціях не стануть на заваді їхнім національним планам створення атомної інфраструктури і створення атомної зброї. Деякі американські вчені та політичні діячі, зокрема воєнний міністр Генрі Стімсон, вважали помилковим звернення в ООН і пропонували вступити в прямиий діалог з СРСР.

У березні 1946 року в США був підготовлений план міжнародного контролю, відомий під назвою «план Ачесона-Ліліенталя», в розробленні якого основну роль відіграв один із керівників Манхеттенського проекту фізик Роберт Опенгеймер [4]. План передбачав створення міжнародного органу з розвитку атомної енергії, який один би здійснював усю діяльність, пов'язану з атомною енергією, аж до володіння заводами, світовими запасами урану, проведенням науково-дослідницькими роботами тощо. План не потребував негайного зупинення виробництва Сполученими Штатами атомної зброї, але вважалося, що «на якомусь етапі здійснення плану це знадобиться». Заступник державного секретаря США Дін Ачесон виходив із того, що повна реалізація плану може зайняти п'ять-шість років.

Однак призначений президентом Гарі Труменом як представник США в комісії ООН з атомної енергетики фінансист Бернард Барух переконав президента ввести дві радикальні зміни в план: по-перше, на діяльність міжнародного органу не буде розповсюджуватися правило одноголосся постійних членів РБ ООН (право вето), по-друге, цей орган буде володіти повноваженнями прийняття примусових заходів проти можливих порушників в обхід РБ ООН, яка, за Статутом ООН, є єдиним міжнародним механізмом, що володіє такими повноваженнями. Отже, американський план поетапного встановлення міжнародного контролю, який отримав назву «План Баруха», був внесений Сполученими Штатами на першому засіданні Комісії ООН 14 червня 1946 року [5, с. 760].

Але, як показали подальші події, «План Баруха» не був розрахований на серйозний діалог. Дін Ачесон, який став державним секретарем, уважав, що висунуті Бернардом Барухом умови «прирікають його на провал». «Негайне, швидке та безумовне покарання» порушників, як проголосив Бернард Барух у Комісії ООН, означало б «війну», що визнавав і сам Барух у бесіді з американським президентом.

Сама ідея міжнародного контролю в майбутньому – хоча й частково – утілилася в міжнародному органі атомної енергії, створеному в 1950-х роках, – МАГАТЕ, у всьому режимі ядерного нерозповсюдження, який складався з широкої системи міжнародних механізмів і національних заходів, заснованих на принципах контролю. У ті самі роки для ядерних держав було звичайною справою, виходячи зі своїх інтересів, допомагати деяким країнам не тільки в розвитку мирного використання атомної енергії, а й навіть і в їхніх військових програмах. Водночас низка держав мала самостійні плани створення ядерної зброї.

Сполучені Штати після внесення в 1954 році змін у закон Макмагона 1946 року та подальшого послаблення американського законодавства надавали все більш суттєву допомогу Великобританії в модернізації її військового атомного потенціалу (це особливо стосувалося створення зброї), а також способів доставки.

Радянський Союз із 1955 року по 1958 рік уклав з Китаєм низку угод про співробітництво в атомній галузі, зокрема угоду від 15 жовтня 1957 року, за яким СРСР зобов'язався доставити КНР макет атомної бомби, ракети та відповідну технічну документацію. У Китаї працювали багато радянських спеціалістів-атомників, у тому числі конструктори ядерної зброї, а китайські спеціалісти проходили підготовку в СРСР.

Однак уже в 1958 році у зв'язку з погіршенням радянсько-китайських відносин М.С. Хрущов став вести мову з приводу завершення допомоги Китаю в атомній сфері. На кінці липня – початку серпня 1958 року в Пекіні відбулася зустріч між М.С. Хрущовим і Мао Цзедунем, у ході якої, за свідченнями сина Хрущова Сергія, китайська сторона хотіла отримати підтримку їхніх спроб заволодіти островами в Тайванському проливі, але М.С. Хрущов ухилився, уважаючи, що «загальні зусилля повинні бути погоджені та спрямовані на відсіч агресії, а не провокувати американців на непотрібну конфронтацію». До травня 1959 року М.С. Хрущев сказав: «Ні під яким видом атомні секрети передавати неможна». 20 червня 1959 року угода, яка передбачала передачу Китаю нових технологічних досягнень передусім у воєнній сфері, ними в односторонньому порядку була анульована. Китайські джерела також підтверджують, що ЦК КПК отримав офіційний лист від 20 червня, у якому повідомлялося, що макет атомної бомби, креслення й технічна інформація про бомбу не будуть поставлені. У серпні 1960 року радянські спеціалісти, які працювали

в Китаї, повернулися в СРСР. Через п'ять років після припинення радянської допомоги – у жовтні 1964 року – Китай провів своє перше атомне випробування.

Франція приєдналася до «ядерного клубу» в 1960 році, з кінця 1950-х років допомагала Ізраїлю в будівництві промислового важководного радіохімічного заводу з виділення плутонію. Норвегія постачала Ізраїлю тяжку воду [6, с. 9]. Франція, ФРН та Італія в 1957–1958 році намагалися створити «ядерно-стратегічне товариство». Згідно з мемуарами германського міністра оборони Франца Йозефа Штрауса, ідея створення такого товариства належала французькому міністру оборони Жаку Шабан-Дельмасу. Центральним пунктом було прагнення до спільного створення й виготовлення ядерної зброї. Міністрами оборони трьох країн – Жаком Шабан-Дельмасом, Францем Йозефом Штраусом і Паоло-Еміліо Тавіані – було укладено три угоди. Але в 1958 році з цією пропозицією було покинчено.

ФРН швидко розвивала атомну енергетичну промисловість. Особливу тривогу викликав той факт, що робилася ставка на переробку опроміненого в енергетичних ректорах палива, спорудження широкомасштабних заводів з хімічної переробки, використання виділеного плутонію в реакторах, створення ядерної зброї.

Програма створення ядерної зброї Індії почалася в 1950-ті роки. За свідченнями заступника міністра середнього машинобудування В.С. Смельянова, керівник індійської атомної програми Хомі Баба неодноразово говорив йому, що Індія не може зачинити для себе двері для придбання та виготовлення в майбутньому ядерної зброї, «ураховуючи, що ним володіє Китай, який претендує на значимі райони індійської території» [7, с. 46].

У КНДР науково-експериментальна інфраструктура в атомній сфері створювалася з 1960-х років. Поставлений Радянським Союзом невеликий дослідницький реактор був пущений в експлуатацію в кінці 1960-х років.

ПАР приступила до проведення науково-дослідницьких робіт і будівництва атомних установок в Пеліндабі недалеко Преторії на початку 1960-х років. Значна допомога надійшла із-за кордону, зокрема від США, ФРН, Ізраїлю, Франції. Протягом наступних десяти років американці поставляли ПАР високозбагачений уран під гарантії МАГАТЕ.

Аргентина почала роботи в галузі атомної енергії ще в кінці 1940-х років і нині володіє найбільш розвинутою ядерною промисловістю серед країн Латинської Америки. Оволодівши і ядерною енергетикою, і практично майже всіма компонентами ядерного паливного циклу, Аргентина отримала значний ступінь незалежності від ядерних постачальників.

Бразилія з 1960-х років здійснювала дві паралельні атомні програми – цивільну енергетичну в основному на базі наукових центрів у Ріо-де-Жанейро та військову під керівництвом збройних сил країн, головним чином ВМС, у Сан-Паулу.

У січні 1957 року генеральний директор Національного управління оборонних досліджень Швеції публічно заявив, що країна має можливість і ресурси для виготовлення власної ядерної зброї, вона може бути поставлена на озброєння через шість-сім років. Шведський дослідник Ян Правіц, посилаючись на розсекречені шведські документи, указує, що до кінця 1950-х років зрозуміло, що розвиток атомних робіт ішов таким темпом, що до 1964 року потрібно було приймати політичні рішення про створення та розвертання атомної зброї.

Однак шведська суспільна думка поступово схилялася на користь відмови від ядерного статусу. Якщо в 1957 році шведи виступали за створення ядерної бомби в пропорції 2,5:1 (40% за та 17% проти), то в 1967 році противники ядерної зброї

опереджали суперників в 2,3 рази (69% проти 30%). До середини 1960-го року в шведському керівництві склалася точка зору, що «володіння ядерною зброєю призведе до залучення Швеції в майбутню світову війну на ранньому етапі, так як у Радянського Союзу з'явиться спокуса завдати удар по шведському ядерному арсеналу. Іншими словами, ядерна зброя скоріш за все послугує мовби магнітом для військових дій» [8, с. 27–28]. Остаточне рішення про відмову від створення ядерної зброї було прийнято шведським парламентом 22 травня 1968 року.

Згідно з Доповіддю, опублікованою в 1996 році за дорученням уряду Швейцарії, роботи з атомної проблеми в цій сфері почалися в 1945 році, коли офіцери швейцарських збройних сил дійшли висновку, що надійна оборона країни може бути забезпечена тільки за допомогою ядерної зброї. У доповіді говориться також про те, що в кінці 1969 року, коли Швейцарія вже підписала ДНЯО, Берн усе ще зберігав відкритою можливість атомного вибору.

Зусилля Австралії придбати ядерну зброю можна умовно розбити на дві фази: перша з них – спроба придбати її у Великобританії (1956–1963), друга – спроба створити її самостійно (1964–1972). Керівництво країни за ініціативою міністра оборони тричі зверталося до уряду Великобританії з пропозицією про придбання в них ядерної зброї. Прем'єр-міністр Роберт Мензіс вів переговори з цього питання з англійським прем'єром Гарольдом Макмілланом, але безуспішно. Починаючи з 1964 року, після китайського ядерного випробування, уряд розглядав можливість самостійно виготовляти ядерну зброю. У країні було два невеликі реактори. Коли в 1966 році США запропонували австралійцям поставити реактори під гарантії МАГАТЕ (до цього вони знаходилися під американським контролем), уряд Гарольда Холта був проти цього й зазначив, «що це може заважати майбутній програмі створення ядерної зброї». У підсумку все ж таки було прийняте рішення про відмову від створення ядерної зброї на тій підставі, що в іншому випадку, по-перше, Австралія може залишитися без американського захисту за союзним договором АНЗЮС (договір між США, Австралією та Новою Зеландією 1951 року), по-друге, може бути стимульоване ядерне розповсюдження в Східній і Південно-Східній Азії, по-третє, виготовлення буде довгостроковим, при цьому немає впевненості в тому, що бомба зможе надати правильну відповідь на можливу загрозу країні.

З наведених вище даних очевидно, що, розвиваючи атомну енергетику, ціла низка країн водночас – а в деяких випадках переважно – розвертала програми виготовлення ядерної зброї. У результаті до 1960-х років світ опинився на порозі широкомасштабного розповсюдження ядерної зброї з потенційно великими наслідками для міжнародної безпеки. Якщо цей процес не був би вчасно зупинений, то сьогодні налічувалося б принаймні півтора-два десятка ядерно-озброєних держав.

Розповсюдження ядерних технологій у 1950–1960-х роках стало викликати заклопотаність світової спільноти стосовно подальшого розповсюдження ядерної зброї та появи нових ядерно-озброєних держав. У низці держав ішли внутрішні дебати, чи потрібно володіти ядерною зброєю. Багато країн були б готові відмовитися від ядерного вибору, але за умови, що й інші держави, передусім сусідні, також узяли б на себе аналогічні обов'язки. У багатьох країнах, особливо європейських, розвернулася широка антиядерна дія. Почалися пошуки можливих колективних шляхів запобігання подальшому розповсюдженню ядерної зброї як на глобальному, так і на регіональному рівнях.

Першою в 1958 році предметно поставила перед ООН проблему запобігання подальшому розповсюдженню ядерної

зброї Ірландія. Її міністр іноземних справ Френк Ейкен проявив велику наполегливість у просуванні пропозицій про ядерне нерозповсюдження. Однак під час обговорення ірландського проекту резолюції ГА ООН між Радянським Союзом і Сполученими Штатами з'явилися серйозні розходження, у зв'язку з тим що до того часу у відносинах між двома державами виникла проблема, пов'язана з розміщенням у Європі американських ракет «Тор» в «Юпітер» з ядерними боєголовками. Москва хотіла, що ця проблема була охоплена рішенням ООН, проти чого Вашингтон заперечував.

Після довгих обговорень ГА в грудні 1961 року односторонньо прийняла резолюцію 1665, основний пункт якої проголошував: «Генеральна Асамблея закликає всі держави, особливо держави, які володіють сьогодні ядерною зброєю, докласти всіх зусиль для забезпечення укладення міжнародної угоди, яка включає постанови, згідно з якими ядерні держави зобов'язувалися б утриматися від передачі контролю над ядерною зброєю та від передачі свідчень, що необхідні для виготовлення цієї зброї, державам, які не володіють такою зброєю, також постанови, згідно з якими держави, які не володіють ядерною зброєю, зобов'язалися б не виготовляти таку зброю або будь-яким іншим способом отримувати контроль над нею».

Резолюція отримала назву «ірландська», її значення полягало в тому, що в ООН склався широкий консенсус на користь укладення договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Однак пройшло ще немало часу, перш ніж був розроблений юридично обов'язковий міжнародно-правовий інструмент – ДНЯЗ.

Висновки. Отже, в 1950-ті роки здавалося, що світ піде шляхом розповсюдження ядерної зброї, як це традиційно ставалося зі всіма новими видами зброї. Більшість держав, які володіли малорозвиненою наукою та економікою, запустили власні ядерні програми, у тому числі такі країни, як Австралія, Єгипет, Швейцарія, Швеція. Однак у 1950–1960-ті роки ситуація почала змінюватись. У світі почало складатися більш реалістичне та навіть скептичне враження про ядерну зброю. Стало відомо, які можуть бути наслідки її застосування, з'явилось усвідомлення того, що ядерна зброя в силу великої руйнівної сили малозастосовна в таких традиційних військових цілях тощо. Розвернувся масовий антиядерний рух, стали очевидні непомірні для більшості країн витрати на її створення, країни, які володіли ядерною зброєю, були готові перешкоджати створенню нових ядерних держав. Більшість держав почали схилитися до того, щоб утримуватися від придбання ядерної зброї за умов певних гарантій безпеки, передусім гарантії того, що їхні сусіди та потенційні противники також залишаться без'ядерними.

З іншого боку, країни, які створили ядерну зброю, не проявляли бажання ліквідувати свої арсенали, у будь-якому разі в перспективі (повне та загальне ядерне роззброєння заявлено ними тільки як довгострокова мета). В умовах «холодної війни» неможливо було надіятися, що СРСР і США погодяться ліквідувати ядерну зброю. Отже, прагнення більшості країн запобігти загрози ядерної агресії шляхом створення без'ядерного світу не могло бути повністю реалізовано.

Глобальний режим ядерного нерозповсюдження уможливив досягнення значних успіхів у справі обмеження подальшого поширення ядерної зброї, хоча повністю запобігти поширенню цієї зброї й технології її створення не вдалося.

Література:

1. Давыдов В.Ф. Нераспространение ядерного оружия и политика США. Москва, 1980. 277 с.

2. Norris Robert. Racing for the Bomb: General Leslie R. Groves, the Manhattan Project's Indispensable Man. South Royalton. Steerforth Press, 2002. 722 p.
3. Clausen P.A. Nonproliferation and the National Interest. America's Response to the Spread of Nuclear Weapons. Harper Collins College Publishers, 1993. 222 p.
4. План Ачесона-Ліліенталя. URL: <http://arsenal-info.ru/b/book/119245115/151>.
5. Грищенко Т.А. Баруха план. Українська дипломатична енциклопедія. Київ, 2004. Т. 2. С. 811.
6. Forland Astrid Norway's Nuclear Odyssey: From Optimistic Proponent to Nonproliferator, 1995. P. 1–16.
7. Емельянов В.С. Проблемы нераспространения ядерного оружия. Москва, 1981. 90 с.
8. Cole Paul Atomic Bombast: Nuclear Weapon Decision making in Sweden, 1996. P. 281.

Manuilova K. International regime of nonproliferation of nuclear weapons: formation and development

Summary. The situation in the field of non-proliferation of nuclear weapons has rather complicated and long stages of formation, while this situation has become much more complicated, and is quite relevant, since a number of countries already have the technical capabilities to create nuclear weapons, including those seeking to acquire a “nuclear” status. In recent decades, the role of the international nuclear non-proliferation regime has intensified significantly. Its main goal was and is to prevent the using of nuclear weapons, the main means of which remains the non-proliferation regime, that is, a set of international legal and political norms aimed at fixing the number of authorized owners of nuclear weapons.

As regards nuclear materials, there are additional requirements for their physical protection and accounting, which provide safeguards against nuclear proliferation threats and any attempt to transfer them from peaceful use to military use.

Violation of international law is the violation of international law by individual states (for example, the illicit acquisition of nuclear materials for use in the development of nuclear technologies). In addition, this aspect of international danger involves taking action against the established order of interaction between States in the nuclear field. Forcing states to take action is to create, through threats or blackmail, the conditions under which political and administrative decisions will be made that are contrary to international obligations under international treaties already concluded, as well as forced withdrawal from the latter.

The illicit trafficking of nuclear materials poses threats in the military, political, economic and environmental spheres. However, all these threats are indirect. The illicit trafficking of nuclear materials contributes to the commission of crimes that cause significant harm to the protected public and state interests. These crimes are usually grave and particularly grave. In terms of public and international danger, the illicit trafficking of nuclear material precedes the commission of serious crimes, including crimes of an international nature and international crimes.

All States, and in particular those currently in possession of nuclear weapons, should make every effort to secure an international agreement that includes regulations requiring nuclear States to refrain from transferring control of nuclear weapons and from transmitting evidence. Required for the manufacture of these weapons, States not possessing such weapons also have decrees under which non-nuclear States would be under no obligation to manufacture such weapons or otherwise gain control over them.

Key words: nuclear weapons, nuclear materials, non-proliferation of nuclear weapons, international non-proliferation of nuclear weapons, weapons of mass destruction.